

ז'קו פרחי

בפסח 1936 הקים גדוד "מרחביה" (גדוד הבוגרים השלישי של "השומר הצעיר" בארץ) את הקומונה שלו בתל-אביב. קומונה זו שמשה אח"כ התחלה לגרעין הקיבוץ, שהתרכז במשמר העמק. באותו הזמן הצטרפו לגרעין הזה כמה חברים בוגרי מחזורי "עליית הנוער" הראשונים בתל-יוסף ועין-חרוד. הגרעין מנה אז 30 חברים/ות וקבלו, כאמור, את הכשרתם לחיי קיבוץ במשמר העמק.

ב- 11.4.1937 הקים גרעין זה קיבוץ עצמאי במושבה בראשון לציון. שמו היה "קיבוץ א"י ג"י" וכך נקרא עד עלותו להתיישבות בחצור (קיבוץ ב' – איילון, קיבוץ א' – תל-עמל). בראש"צ ירשו את המחנה של קיבוץ "עין הקורא" אשר יצא אז להתיישבות בשער-הגולן. בתקופה הראשונה לשהותם במושבה סבלו מחוסר עבודה כרוני ורק חברים ספורים זכו לעבודה בפרדסים. אלה היו ימים בהם נאבקו קשות על כל יום עבודה בהוכיחם לפרדסנים, לפועלים הוותיקים והמנוסים ולעצמם, שיוכלו למכסות הייצע הקבלניות של עידור וחפירת בורות.

והימים ימי מאורעות. פרדס יהודי אחד מרוחק הסמוך לכביש ירושלים נעזב מפועליו הערביים ואף הפועלים היהודיים נטשוהו לאחר שנהרג אחד מהם. חברי קיבוץ ג' קיבלו על עצמם בקבלנות את עיבודו של הפרדס, כולל הריכוז והשמירה. (הגיל הממוצע של החברים היה אז 19-20). עד פרוץ מלחמת העולם השנייה והפסקת עיבוד הפרדסים היה מקום עבודה זה ("פרדס כספ"י – על שם בעליו) אחד ממקורות הפרנסה הרציניים של הקיבוץ ואחד המקומות העיקריים ל... גיבוש החברתי של הקיבוץ: יום יום היתה יוצאת חבורה של כ- 20 איש ומשרכת דרכה בחולות במשך שלושת רבעי שעה עד הגיעה לפרדס. כל חבר חדש (ובמשך הזמן התחלנו לקלוט הרבה חברים חדשים) היה נקלע לכאן, מאזין לביהורים הרעיוניים והחברתיים, לומד פרק בהלכות שמירה ומשתזר בחיי הקיבוץ.

אך פרצה המלחמה, נסגרו שערי הפרדס ונסתיימה אף תקופה ראשונה זו בראש"צ.

ב- 1941 התאחד קיבוץ א"י ג' עם קיבוץ עליה ג' של השוה"צ מבולגריה. רוב החברים האלה הגיעו ארצה על סיפונה של אונית המעפילים "טיגר היל", שהגיעה לחופי הארץ עם פרוץ המלחמה בראשית ספטמבר 1939.

מה היה "אופיי" הקיבוץ הצעיר הזה, שהתבסס בראש"צ במשך כ- 10 שנים?

בתחום החברתי דגלו בקנאות ב"שיתוף מלא" (קומונה א'), אשר התבטא באי-סימון בגדים (עם שם או מספר החבר), שיתוף גם בשעונים ועטים נובעים – שהיו מצרכים נדירים בקיבוץ באותם ימים – התנגדות לתקציבים אישיים, איסור על העישון ועוד.

לקחו חלק בכל מערכות מעמד הפועלים במושבה ולא באחת מן היו הכוח היוזם והמדרבן. היו בין מקימי ארגון הפועל החקלאי, חברי ועדי הסקציות המקצועיות, חברי מועצת הפועלים ומזכירתה. בשנת 1940 אורגנה ביוזמתם שביתת "כביש סיליקט" המפורסמת, שבעקבותיה נאסרו מספר חברי הקיבוץ על ידי המשטרה הבריטית. לאט לאט חדרו למקומות עבודה קבועים בבתי החרושת ולקחו חלק במאבק המקצועי בכל מקום עבודה.

בשנות המלחמה היתה עבודה רבה במחנות הצבא הבריטיים ונשלחו פלוגות עבודה של קיבוץ ג' לכל רחבי הדרום עד רפיח. באותו הזמן לא הוזנחו מקורות הכנסה עצמיים והיו התחלות של ענפי חקלאות (רפת, לול, משתלת פרחים) וחרושת (נגריה ומסגריה שממנה צמח אח"כ בית החרושת של הקיבוץ בחצור – "אמן").

עוד בהיותם בתנועה שאפו חברי קיבוץ ג' להתיישבות בגליל. כשלב ראשון שלחו ב- 11.1938 פלוגה לבית-גן אשר בגליל התחתון, שם קיבלו בחכירה את משקו של האיכר מקלר. פתחו שטחי פלחה בהיקף של כ- 600 ד', גן ירק ועדר צאן של 350 ראש. פה קיבלו הכשרה רצינית בענפי חקלאות וגם בחיי קיבוץ. עובדת קיומה של פלוגה קבועה בבית גן

(במשך כ- 5 שנים) המעבדת משק חקלאי ושקועה בבעיותיו ניתן לסכמה כחיובית בהחלט על כל קשייה ובעיותיה.

היה שוני רב בי קצב החיים של הקיבוץ התוסס בראש"צ, הנתון כולו במערבולת פוליטית, המכין הצגות רבות היקף ורושם, המתכווח בכל תום ליבו על דרכו החברתית, ובין פלוגת בית גן המנומנמת והשלוחה עם יום עבודתה הארוך, מסגרתה החברתית האינטימית והחמימה ושבתותיה קודש לטיולים על גדות הכנרת. ברם, לשני מרכזי הווי שונים אלה נקלע כמעט כל חבר שלנו במשך השנים וסימן היכר נוסף לחברי קיבוץ ג' היה עובדת היותם באופן מתמיד בדרכים.

את הפלוגה בבית גן ראינו רק כ"מקפצה" להתיישבות בגליל, ודווקא בגליל העליון! במשך הזמן הועלו בפנינו כמה הצעות להתיישבות, מהן – פחות – אך ההתיישבות לא התממשה. בינתיים התרחב וגדל הקיבוץ, נוספו הרבה חברים בודדים, נולדו הראשונים, עוצבה דמותו החברתית והתרבותית ובעודם חוקרים ותוהים על אפשרות ההתיישבות בגליל והנה...

הדרימו, לפי תביעת התנועה, הרחק, הרחק והתחילה תקופת "גבולות".

ראשונים בנגב

באותה התקופה החלו שוב מדברים על יישוב הנגב. אך הפעם התפתחו המאורעות במהירות רבה. הישיבות והשיחות באו בזו אחר זו. הלחישות, השמועות והסודות הפכו לויכוחים, החלטות ולמציאות. 26.10.42 הביע קיבוץ ג' את התנגדותו להצעת מזכירות הועד הפועל של הקיבוץ הארצי (הארגון של קיבוצי השומר הצעיר) שיתיישב בסביבות באר שבע. תשובתו של הקיבוץ היתה מוחלטת: רצוננו להתיישב בגליל! שלושה ימים לאחר מכן באה משלחת מטעם הקיבוץ הארצי לשכנע את הקיבוץ לקבל את הצעת ההליכה לנגב.

ב- 12.7 כינס הקיבוץ את כל פזוריו בכדי לקבל החלטה סופית. המכתב שנשלח למוסדות הקבה"א סיכם את הדיונים הממושכים: "קיבוץ ג' מקבל את תביעת התנועה ומוכן ללכת להתיישבות בבאר-שבע. במקרה והליכה זו לא תצא לפועל – רואה הקיבוץ את מקום התיישבותו בגליל".

הכרעה זו לא היתה קלה. שבע שנים נשא וטיפח הקיבוץ בקרבו את חזון הגליל. כל אווירת חייו היתה רוויה חלום זה וכל מעשיו היו מכוונים למימוש שאיפותיו: החברים תרו את הגליל לאורכו ולרוחבו... אולם חלום זה הועמד הפעם בסתירה לרצון התנועה ולצרכים הדחופים שהזמן גרמם: היה הכרח "לכבוש את הנגב", "להרחיב את גבולות הארץ" למען ימצאו בה מקלט פליטי חרב מהגולה.

כאמור, לא קלה היתה הכרעה אך מאחר שהחליטו – התמסרו למפעל בכל להט רצונם. ההכנות נעשו בקדחתנות וביסודיות גמורה כי לא ידעו מה תהיה תגובת השלטון הבריטי והשכנים הבדואים. במידה שאפשר היה לנחש – התכוונו לכל הפרעה ואסון העלולים להתרחש. ב- 7.4.43 נסע הקיבוץ לסייר באזור המוצע להתיישבות (אזור "בית אשל") אך כעבור זמן הוצע לו, משום מה, מקום אחר: "אבן זבורה" (האזורים והמקומות בנגב היו אז לא ברורים, מעורפלים לכולנו!).

המסיירים שהגיעו אליו מסרו דו"ח לקיבוץ וההחלטה העקרונית חודשה.

ב- 12 במאי 1943 (ז' אייר תש"ג) יצאה עם שחר מהמחנה של קיבוץ א"י בראש"צ שיירה קטנה בת שלוש מכוניות משא אל הנגב. עם ערב הלבנה על פני מישורי הנגב נקודה ישובית בזעיר-אנפין: שלושה אוהלים, גדר תיל, רכוש חקלאי דל, חביות מים ושנים עשר חברי קיבוץ ג' הצופים בחרדה ובתהיה אל המרחבים, אל העץ הבודד, אל הגמל המופיע באופן ואל העתיד.

זאת היתה "גבולות", המצפה הראשון בנגב. כעבור זמן קצר עלה גם "רביבים" ואחריה "בית אשל".

באו ימי המעשה. מחנה האוהלים הוחלף במרוצת הזמן. בבנייני חמר והגדר – בחומה ו"בית בטחון". נוספו טרקטורים, אנשים, מרץ ויוזמה. התחילו בניסיונות חקלאיים, מדידות, תצפיות, ונרקמו יחסי שכנים טובים עם הבדואים ועם הכפריים בסביבה. הודות למאמציהם ושיבתם

הרצופה במקום הוכיחו כי גם באדמות הנגב החרבות טמונים חיים: עצי מטע ויער גדול מסביב למצפה ושדות הפלחה נתנו יבולים מפתיעים. גם גן הירק התפתח יפה. הניסיונות בוצעו בהקפדה ובמסירות (בהדרכת אנשי מקצוע מרחובות). מדי שנה גדלו שטחי הניסיונות ורבו השאלות שהועמדו לפנייהם: בדקו את טיב הקרקע וסגולותיה, את זני התבואות המתאימים לתנאי הנגב, צורת העיבוד, כמויות הדשן והשפעת הטל. המדידות נתנו חומר רב לחוקרי הנגב ולאנשי מדע בכלל. אך החזקת המצפה עלתה לקיבוץ ג' בקשיים חברתיים רבים: שלוש שנים קיימו במצפה פלוגה של כ- 15 איש (שרובם התחלפו מדי מספר חודשים), ישבו בו בודדים בתוך סביבה זרה ורחוקה מכל ישוב וללא קשר רציני עם הקיבוץ בראשון. זה גם לפירוד משפחות לתקופות ארוכות, לילדים המתגעגעים להורה שבא לביקור רק פעם בחודש-חודשיים, ולפגיעות מתמידות במפעלים כלכליים וחברתיים של הקיבוץ.

היה הכרח חברתי וכלכלי להפוך את המצפה, המקיים את עצמו על יסוד משכורות מהק.ק.ל., לישוב קבע אשר ירכז את כל חברי הקיבוץ ויפרנס את עצמו ע"י מפעליו העצמאיים ועבודתו החקלאית. אך טרם בשלו התנאים לכך וברור היה שאין סיכויים לשינוי המצב בעתיד הנראה לעין. הסיבה העיקרית לכך היתה ש- 6 הקידוחים למים שנעשו באדמותיהם הכזיבו. המים הכילו כמויות גדולות של כלור (1800-18,000 מג/ל). במשך שלוש השנים במצפה המשיכו להביא מים מהכפר הערבי השכן המרוחק כ- 7 ק"מ מהמצפה.

לכן, לא יכלו המוסדות המיישבים להיענות לבקשת ה ולהפוך את "גבולות" ליישוב קבע. הוצע להעביר ל"גבולות" קיבוץ צעיר, שאינו מטופל בילדים, שירש את מקומו וימשיך במפעלו: קיום המצפה עד אשר ישתנו התנאים והמצפה יהפוך ליישוב קבע.

לקיבוץ ג' הוצע מקום להתיישבות בשפלה. הוא קיבל את ההצעה בלב דואב וב – 2.8.46 הוחלף הפלוגה של קיבוץ א"י ג' ב"גבולות" על ידי קבוצה של חברי קיבוץ "נירים".

ידענו שהם צעירים וקלי תנועה, בעלי יוזמה, יכולת ואורך רוח ויצליחו במפעל. ואנו שוב נפרדנו מחלום נעורינו. שוב טפחה המציאות על פנינו – אך אם יש גמול לחלומנו – הרי הוא לראותו מתגשם (אם גם בידי אחרים) ולראות איך מתגשמת ברכת הקיבוץ הארצי במסיבת ירידתנו לנגב: "לא משק בודד אתם הולכים להקים, אלא ראשיתה של עדה שומרית רבתי".

במשך כל תקופת "גבולות" המשיך מרכז הקיבוץ להיות בראשל"צ: הקיבוץ קלט חברים חדשים, גדל מספר הילדים (ב- 1946 היו כ- 150 חברים ומועמדים וכ- 50 ילדים), התפתחו מפעלי החרושת (הנגרייה והמסגרייה).

בסוף 1945 (עם גמר המלחמה באירופה) הגיעו הראשונים של ה"ג" השלישי: קיבוץ עליה ג' של התנועה בצפון אמריקה.

והימים, ימי מאבק נגד הבריטים. השטח שנועד להתיישבות של קיבוץ ג' השתרע בחלקו לאורך הגדר של מחנה ושדה תעופה של הצבא הבריטי. המוסדות שלנו חששו מפני הקרבה היתירה הזאת – בגלל התקפת אנשי "אצל" על שדה התעופה מספר חודשים לפני כן. לכן הוחלט לבצע את העליה על התל ("תל-הרוחות") בזהירות רבה ובשליבים.

ב- 24.7.46 הגיעה הפלוגה הראשונה של קיבוץ ג' והשתכנה בבית האריזה בפרדס של הקק"ל, שעתיד היה לעבור לידי הקיבוץ. התחילו בהנחת קווי מים ועיבוד האדמות הגובלות עם המחנה הצבאי. הבריטים לא הגיבו נמרצות

וב - 23.9.46 הוקם מחנה אוהלים על הגבעה. במרחק עשרות מטרים מהם המשיכו הבריטים באימוניהם ובלילות האירו ארבע זרקורים גדולים שלהם את שטח האוהלים – שמא זוממים היהודים משהו נגדם. כעבור מספר ימים "צץ" על הגבעה הצריף הראשון ואחריו אחרים. ה"נקודה" היתה לעובדה.

החברים נגשו במרץ להכין את תכנית הנקודה ולהתחיל בבנייה. כמחצית השנה לאחר בואה של הפלוגה הראשונה ב- 6.1.47 הונח היסוד לבית הראשון. כעבור שישה חודשים עמדו על תילם חמישה בתי מגורים, ארבעה בתי ילדים ומרבית הצריפים והצריפונים, שהועברו "זמנית" מראשון לציון. אז הושלם השלב הראשון של העברת קיבוץ א"י ג' מראשון לציון לחצור ("יסור" כפי שנקרא אז). עם העברת רוב המיטלטלים ו- 85 ילדיו. תמו 10 שנים של חיים ארעיים במושבה ובפלוגות בכל קצווי הארץ. הקיבוץ התרכז סוף סוף כגוף אחד במקום אחד. אך בטרם הספיקו ליהנות מהמצב החדש פרצה מלחמת השחרור.

במלחמת השחרור

בשביל קיבוץ ג' התחילה המלחמה מוקדם מאוד ומהר מאוד: באמצע אוגוסט 1947 נסע בני רוזנברג תל-אביבה לקנות צעצועים לגן הילדים ולא חזר. בסיבוב של אבו כביר השיגו מוות אכזרי – חצי תריסר סכינאים ערביים הכריעו זוג אגרופים.

לא עברו ארבעה חודשים ובאותו סיבוב דמים קטל צרור של מקלע, שנורה ממרחק רב את בירו (אברהם בורודצקי) ואף פצע עוד שניים מחברינו, שנסעו בטנדר של הקיבוץ. בשביל היישוב היו בני ובירו רק שניים מקורבנות של בטרם פרוץ הסערה, אך בשביל הקיבוץ היתה זו מכה איומה: נקטפו משורתיו שניים ממייסדי הקיבוץ, מטובי בניו.

המלחמה עמדה בשער. הקיבוץ על "תל הרוחות" שולט, אמנם, על כל הסביבה אך הוא מוקף משלושת עבריו בארבעה כפרים ערביים שהשתרעו מסביבם במרחק של אחד עד 3 ק"מ. מצד מזרח הפריד בינינו לשכנינו הערביים מחנה הצבא הבריטי ושדה תעופה, שהיוו, אובייקטיבית, מעין "חגורת ביטחון". הסתלקותם הפתאומית של הבריטים מהמחנה במרץ 1947 שימשה לכפריים הערביים אות לפתוח בצליפה עלינו. גם הבראונינג (מכונת יריה בינונית) שלנו לא שתק. אנו וגם יריבנו לטשנו עין על הקמפ – כל אחד מתוך נימוקיו הוא. בעיית השליטה עליו נפתרה בהתמודדות פנים אל פנים: שעות ספורות לאחר שאחרון החיילים הבריטיים עזב את המחנה – גרשו תריסר תת-מקלעים של הקיבוץ, בחיפוי מכונת יריה של הקיבוץ, כמה עשרות רובאים ערביים מכפרי הסביבה. התבצרו במחנה והחזיקו בו בכוחות עצמם במשך ימים אחדים עד שמסרו אותו לידי ראשוני חטיבת "גבעתי". היום, ספק אם תמצא איש מילואים מן הדרום שלא ידע היכן "מחנה חצור". השם כה דבק במחנה עד שרבים סבורים שלא המחנה נקרא על שם הקיבוץ אלא שהקיבוץ נושא את שם המחנה.

הגענו לראשית מאי. הקיבוץ צורף רשמית לגדוד 53 של "גבעתי", שבאותם ימים התחילה במבצע "ביעור חמץ" – טיהור הדרום מהאוכלוסייה הערבית לקראת הפלישה המצרית הצפויה. הקיבוץ השתתף במבצע זה בכיתה מוגברת (עם נשק שסופק ע"י הקיבוץ) במסגרת של פלוגה מקובצת של קיבוצי הסביבה... שדה הקרב העתידי פונה לקראת המערכה הגדולה. הפולש המצרי הצליח כבר לתפוש את משטרת עיראק סואידאן ה"רוכבת" על קיבוץ נגבה. על פלוגת הקיבוצים הוטל לגרש את המצרים ממפלגת הביטחון. הכיתה של חצור היתה הכיתה הפורצת. היא הגיעה עד לחומה ונסוגה, מאחר ששניים מחוליית החבלנים נהרגו. ההתקפה נכשלה. המזל שיחק לכיתה שלנו והיא יצאה מהקרב עם 5 פצועים "בלבד".

בעוד חלק מחברי הקיבוץ עובר את טבילת האש עסקו האחרים בביצור הנקודה, וחלק שלישי – 7 קצינים התגייסו לצבא באופן מלא.

חפרו והתחפרו בכורכר של התל, נצמדו למקום כי ידוע: "זיעה תחסוך דם". אותה שעה הצליחה קבוצת רדיוטכנאים של הקיבוץ (שעבדה בשביל כוחות הביטחון) להתקין קשר רדיו-טלפוני בין תל-אביב לירושלים עם חצור כחוליה המקשרת.

אם גם התכוננו לבאות – הפתיעו אותם קצב ועוצמת המאורעות כשם שהפתיעו את כל הכוחות הלוחמים בדרום. ב-29 במאי בערב הופיע הטור המשוריין המצרי, שמנה עשרות כלי רכב ולפחות 3000 חייל. הוא נע באין מפריע לאורך כביש החוף ונעצר בחורשה צפונה מהכפר אישדוד – בדיוק מול חצור – כ-6 ק"מ בקו אווירי. מיד עם הופעת הטור המצרי התחולל כמעט מעל הקיבוץ דו-קרב בין 3 מטוסים ישראליים לבין התותחים הנ"מ המצריים.

אותו הערב הגורלי לא ידענו לאן מועדות פני הפולש – האם צפונה, ישר לרחובות; או מזרחה לחצור. או שמא דרומית מזרחית לכיוון באר-טוביה – נגבה.

שעה לאחר הופעת המצרים קבלנו הוראה לפנות מיד את הילדים. היה זה פינוי בזק, אפילו לא הספקנו להיפרד מהם כראוי. בשלוש לפנות בוקר נשארו בחצור רק הלוחמים. הילדים, חברת הנוער וחלק מהחברות "ערכו גלות" עד לאחר המלחמה במחנה הקודם של הקיבוץ בראשל"צ ואחר כך בבית החינוך בחולון.

באותו הלילה לא ישן איש. אלה שלא היו עסוקים בפינוי הילדים חפרו בקדחתנות. צריך היה להשלים את הביצור האישי: ה"בונקר".

4 שעות מאוחר יותר – בשעה 07:00 ב- 30 במאי התחילה ההפגזה על הקיבוץ. במשך כשעה המטירו עליו כ- 60 פגז; אחר כך הואט הקצב. הפגזים הראשונים הבהילו "במקצת" אך במהירות מפתיעה התרגלו לדבר וחוטי טלפון העבירו מעמדה לעמדה מלות עידוד... תחילה סברו כי ההפגזה היא הכנה להתקפה, אך משהחלו המצרים להקטין את מנת הברזל הבינו כי הכוונה היא להטרדה. בעלון הפנימי של הקיבוץ "מתחת לתל", שיצא ביום השני להפגזה (ואשר המשיך להופיע בקביעות בימי הקרבות) כתוב: "... הפגזים הראשונים פגעו ברשת החשמל, מכשירי הקשר הושטקו אך מיד הוכנס לפעולה המכשיר הרזרבי המופעל על ידי גנרטור-יד (בשפתנו: "טחנת הקפה")... קווי הטלפון החזיקו מעמד יותר ואלה שנותקו – חוברו מיד. ההרעשה נמשכה לסירוגין כמעט כל היום ואלה הן "מטרות הצבאיות" שנפגעו: מטבח, בתי הילדים, חדר האוכל, הסנדלרייה, בית התינוקות, בתי מגורה וצריפים... והמכונה לשטיפת כלים, שרק בימים האחרונים הגיעה מאמריקה והיא עדיין ארוזה. בערב השני פונו הפרות לגדרה, שתיים נפגעו..."

בימים הראשונים יצאנו בשלום מהפגזים – לא כן מהמוקשים. בערב הראשון להפגשה הובא הביתה לקבורה חברנו יק קליין, שעזר לכפר מנחם במיקוש הנקודה. היה זה קורבנו השלישי.

במשך שבועות זרמו החיים בחפירות המגן – כאן בילינו את הימים ואת הלילות. כאן קבלנו את מנת הפגזים היומית (20-30 פגז). לשם "גיוון" שלחו בקיבוץ גם מטוסים. פעם סרקו אותו באש מכונת-יריה, פעם הטילו שתי פצצות בנות 50 ק"ג כל אחת במרכז המחנה. מכיוון שהיו מחופרים היטב לא נפגע איש. במשך הימים הבאים נוהלו מחזור כמה מן ההתקפות הגדולות של חטיבת "גבעתי" במטרה לכתר את הטור המצרי. הן הצליחו רק ל"כרסם" בו ובעיקר לרתקו למקומו.

הפוגה הולכת והפוגה באה. ב- 24 ביולי 1948 – שלושת רבעי שעה לפני הכנס צוו הפסקת האש (השנייה) לתוקפו - נורו לפתע שני פגזים על הקיבוץ. אותה שעה ישבו חברים אחדים ליד "שולחן צופי" לשתות ספל קפה לכבוד הפוגה הקרובה. הפגז נפל במרחק מספר מטרים מהם ולאושרם נפצעו רק שניים מן המסובים. דקות ספורות לאחר מכן התנהל קרב אוויר מעל לראשיהם ואחד ממטוסי האויב הופל בשדות הקיבוץ לנגד עיניהם. שמחו על הנקמה.

הגיעו ימים אחרים – ימים של נצחונות גדולים. הטור המצרי נאלץ לסגר עד קו מג'דל-עזה ורדפו אחריו "עשר המכות". מרבית לוחמי הקיבוץ יצאו למשלטים בסביבה. במשך כשבועיים החזיקו בשניים מן הנודעים ביותר שבהם: משלט 105 ומשלט 113 שצרו מקודם על נגבה והציקו לה. ביום האחרון למבצע פריצת הדרך לנגב מת מפצעיו חבר קיבוץ ג' חיים דג'ברי (שנפצע במשלט 113).

המלחמה נגמרה בשביל המדינה בנצחון אך בשביל קיבוץ חצור גם בארבעה הרוגים ותשעה פצועים.

סוף 1948. הילדים חוזרים לביתם מ"גלות חולון". הקיבוץ ניגש בקדחתנות לקומם את ההריסות. חלקות הקרקע המפוצלות מוחלפות בשטח קרקע רצוף סביב לנקודה. למעשה – כאילו עולה הקיבוץ רק עכשיו להתיישבות של ממש – הוא מתחיל כמעט את הכל מחדש...